Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, 25 август, 2016 жыл №164 (20085)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Мамырлыкъны, тынчлыкъны жалчытыр ючюн, власть, граждан общество, жамауат да биригип кюреширге керекдиле

КъМР-ни Терроризмге къажау комиссиясыны бла республикада Оператив штабны бирге бардырылгъан жыйылыуунда Билимни эмда Къабарты-Малкъарны Къыраллыгъыны кюнлерин белгилегенде жамауат къоркъуусузлукъну жалчытыуну, окъуу учреждениялары, халкъ кёп санда жыйылгъан жерлени терактладан сакълауну мадарлары сюзюлгендиле. Кенгеште КъМР-ни Парламентини спикери Татьяна Егорова, премьер-министр Мусукланы Алий эм федерал инспектор Владимир Канунников къатышхандыла.

Аны ача, КъМР-ни Башчысы **Юрий Коков** сентябрьде бир ненча федерал эм республика даражалы ишле бардырыллыкъларын эсгертгенди. Ол санда Билимни кюню, Къабарты-Малкъарны Къыраллыгъыны 95-жыллыгъы белгиленирикдиле. 3 сентябрьде уа Терроризмге къажау биригиую кюню бардырыллыкъды, 18 сентябрьде РФ-ни Къырал Думасыны депутатлары сайланырыкъдыла, 20 сентябрьде уа Адыгланы кюнюне аталгъан къууанча боллукъдула. «Бу ишлеге уа халкъны асламы къатышырыкъды, аны эсге алып, жамауат къоркъуусузлукъгъа энчи эс бурулургъа тийишлиди»,-дегенди.

Юрий Александровичден арт заманда власть органла эм право низамны сакълаучула этген мадар хайырындан республикада криминоген халны тапландырыргъа кюлдан келгенди. Болсада тынчайып къалыргъа уа алыкъа эртгеди. «Бюгюн а биз билим бериу учреждениялары бызы, халкъ аслам жыйылгъан жерле терактладан къалай сакълаланнганларын сюзерикбиз. Бу вопросла артыкъда магъаналыдыла. Бу ишлени тинтген комиссия этген эсгертиуле кетерилип, битеу школла да хазыр болурла деп ышанама»,-деп чертгенди республиканы Башчысы.

Байрам кюнледе жамауат къоркъуусузлукъ къалай жалчытылынырыгъыны юсюнден докладны ич ишле министрни къуллугъун толтургъан **Казбек Татуев** этгенди. Аны айтханына кёре, къууанч мадарланы асламы Нальчикде бардырыллыкъды. 1 сентябрьде эки байрамгъа да аталып, концертле, халкъ жыйылыула боллукъдула. Алагъа уа бек аздан 120 минг адам къатышырыгъа белгиленеди, ол санда 90 минг окъууу. Битеу да бирге уа ол кюнледе халкъны къоркъуусузлугъун эки минг полициячы, энчи иели къалауурла, дружинникле эмда къазакъла сакълаларыкъдыла. ГИБДД-ны инспекторлары билим бериу учреждениялагъа жууукъда боллукъдула.

Докладда 57 школда къоркъуусузлукъну энчи къалауурла сакълагъанлары айтылгъанын эсгертип, Юрий Коков компанияланы ишлерин тинтирге, ала борчларын къалай толтургъанларын контрольда тутаргъа буюргъанды.

Кенгешде КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары - билим бериу, жаш тёлюню ишлери эм илму министр **Нина Емузова** да доклад этгенди. Ол айтханыча, быйыл республикада биринчи классха баргъан сабийчиклени саны иги да кёбейгенди – ала 12 мингден асламдыла. Школланы, сабий садланы жангы окъуу жылгъа хазырлыкъларын тинтир мурат бла уа ведомствола аралы комиссия къуралгъан эди. «18 августну шартларына кёре, битеу окъуу юйле да тинтилип, аланы 99,4 проценти хазыр болгъанлары ачыкъланнганды. Битдирилмей жаланда эки объект къалгъанды – Булунгуда эмда Огъары Жемталада школла. Биринчисинде жангыртыу ишле бардырыладыла. Экинчисин а къурулушчула 5 октябрьде - Устазны кюнюнде - хайырланыргъа берирге муратлыдыла»,-дегенди министр.

Нина Гузеровна айтханыча, терактладан эм от тюшюуден сакълануну жоруклларына этилген кемчиликлени кетерирге ачха бёлюннгенди.

Докладлагъа тынгылардан алгъа уа Юрий Коков КъМР-де Оператив штабны башчылыгъында бандит къауумланы жокъ этиу иш бийик даражада толтурулгъанын чертгенди. Ол бу кюнледе Санкт-Петербургда бардырылгъан энчи операцияны юлгюге келтиргенди. «Бизни право низамны сакълаучуларыбыз Санкт-Петербургда коллегалары бла бирге аманлыкъчы къауумну башчыларын жокъ этгендиле. Тургъан фатарларында уа кёп санда саууттла табылгъандыла. Ала терактла хазырлай эдиле, алай кюч структурала аланы жолларын кесгендиле»,-дегенди ол.

Болсада, Юрий Александрович акъыл этгенича, къурда кючню болуллугу бла мамырлыкъны, тынчлыкъны къайтарыр онг жокъду. Ол граждан обществону институтларын, жамауатны да, власть бла биригип, профилактика ишге къатышыргъа, юйюрле, билим бериу учреждения бла ишлерге чакъыргъанды.

Бу вопрос бла байламлы докладны жаш тёлюню арасында экстремизмни ниетлери жайылыуларына къажау министр **Залим Каширокова** этгенди. Ол айтханыча, информация-пропаганда ишге уллу магъана бериледи, ол санда Интернетде, социальный сетьледе да. Ол жаны бла энчи план да къуралгъанды, аны чеклерине къырал власть эм муниципал органлада ишлегенле бла юйретиу курсла бардырыладыла.

Залим Карачаевич айтханыча, арт заманда жаш адамла бла энчи профилактика мадарла толтуруладыла. Болсада республикада бардырылгъан соруудан ачыкъланнганыча, халкъны асламы жашагъан жерлеринде терактла боллукъларына къоркъуулай къалгъандыла. Ол а адамла власть органла профилактика жаны бла къаллай мадарла толтургъанларын, ала къаллай хайыр келтиргенлерин билмегенлерине шагъатлыкъ этеди. Аны ючюн а бу жаны бла ангылатыу ишге энчи магъана берилликди, деп чертгенди ол.

Асламлы информация органла экстремизмни бла терроризмни профилактикасы жаны бла къаллай жумушла толтургъанларын КъМР-ни Басма эм асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини башчысы **Людмила Казанчева** билдиргенди. Ол айтханыча, газетледе бла телевиденияда жамауат къоркъуусузлукъну, динни жорукъларын, экстремизм келтирген хатаны ангылатыу жаны бла рубрикала кийирилгендиле. Республикалы телевидения терроризмге къажау социальный рекламала кёргюзтюледиле. «Ала хайыр келтирмей къоярыкъ тюйюлдюле, кеслери да шёндюгю политтехнологияны жорукъларына кёре хазырланнгандыла»,- дегенди ол.

Татьяна Егорова, докладны сюзе, республикалы телевиденияны бериулерине битеу элледе да къарар онг болмагъанын чертип, бу проблеманы къалай кетерирге белгиленнгенин билирге сюйгенди. Людмила Борисовна ол республикалы телевидение цифровой амалгъа кёчмегенини хатасындан болгъанын чертгенди, болсада битеу бериулеге Интернетде къараргъа онг барды.

Сёзге къошула, Юрий Коков бериулени, материалланы санап тургъан угъай, ала хайыр келтиргенлерин бла къалгъанларын тинтиу, адамла бла байламлыкъла къурау магъаналы болгъанын чертгенди.

Жыйылыуда КъМР-ни Граждан институтлары бла байламлыкъла къурау эм миллетлени ишлери жаны бла управленияны башчысы **Анзор Курашинов** да сёлешгенди. Ол билдиргенича, жууукъ заманда республикада миллетлени арасында халланы тинтген система сингдирилликди, ол а къаугъаланы алгъадан ачыкълап, аланы болдурмазгъа онг берликди.

Кенгешде Прохладный шахарда, Прохладна эм Май районлада объектлени терактладан сакълау жаны бла иш къалай къуралгъанына да къаралгъанды. Аны юсюнден администрацияланы башчыларыбы **Игорь Тараев**, **Игорь Ячний эм Сергей Шагин** докладла этгендиле.

Жыйылыуда сюзюлген хар вопрос бла байламлы эсгертиуле къабыл кёрюлгендиле. Юрий Александрович жууаллы къуллукъчуланы къоркъуусузлукъ жаны бла вопросланы энчи контрольда тутаргъа буюргъанды. Ол жыйылыуну ахырында халкъны байрам ишлеге къатышыргъа чакъыргъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Л.Б.Казанчеваны Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Кёп жылланы бет жарыкълы ишлегени ючюн **КАЗАНЧЕВА Людмила Борисовнаны** - Къабарты-Малкъар Республиканы Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини председателин- Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Ю.КОКОВ**

Нальчик шахар, 2016 жыл 24 август, №95-УГ

Проект

Къабарты-Малкъарда томографла чыгъарыр муратлыдыла

РФ-ни Шимал Кавказны ишлери жаны бла министерствосунда Къабарты-Малкъарда ата журтлу рентген техника чыгъарлыкъ производство къурау жаны бла инвестиция проектни жашауда бардырыуну онглары сюзюлгендиле. Анга аталгъан кенгешни ведомствону таматасыны биринчи орунбасары **Одес Байсултанов** бардыргъанды. Сюзюуге РФ-ни Шимал Кавказны ишлери жаны бла министрини орунбасары **Андрей Резников**, «Севкаврентген-Д» ООО проектни башламчысы, «Шимал Кавказны айнытыуну корпорациясы» АО-ну проектини инвестору къатышхандыла.

Кенгешде билдирилгенича, бусагъатда Россейде рентген оборудование толусунлай чыгъарылмайды, асламысында тыш къураллы техника алынады. Былтыр мартда Россейни Минпромторгу медицинада импортну алышындырыуну планын къабыл кёргенди. Анга кёре, 2020 жылгъа тышындан алынган рентгеноскопия аппаратураны 30 процентден 12 процентге дери азайтыргъа белгиленеди.

Ол борчну уа СКФО-ну жеринде рентген техника чыгъарыу жаны бла инвестиция проектни хайырындан толтурургъа кюлдан келликди. Аны чеклеринде 3D конус-лучевой томографла чыгъарыргъа белгиленеди.

Проект социал магъаналы болгъанын эсгертип, Одес Байсултанов «КРСК» АО-гъа Россейни Шимал Кавказны ишлери жаны бла министерствосуну Инвестиция проектле жаны бла департаменти бла бирге «жол карта» жарашдырыргъа буюргъанды.

РФ-ни Шимал Кавказны ишлери жаны бла министерствосуну пресс-службасыны материалларына кёре.

СЫЙ БЕРИУ

Риода Оюнлада кюмюш майдал къытхан Аниуар Гедуевге Шереметьево аэропортда къуанчлы халда тюбегендиле

Бизни айтхылы жерлешибиз, Рио-де-Жанейрода Олимпиада оюнлада къаты кюрешде кюмюш майдал къытхан **Аниуар Гедуев** Москвагъа келип тюшгенди. Анга тюберге Къабарты-Малкъарны Москвада Дайым представительствосуну башчысы **Ратмир Бекишев**, КъМР-ни Башчысыны къырал власть органла эмда Москвады правительствосу бла байламлыкъланы жалчытыу жаны бла келечиси – КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Геннадий Губин**, спортну сюйгенле, тренерле, спортчула, жамауат организацияланы келечилери, культураны къуллукъчулары, жууукълары бла ахылулары къуанчлы халда тюбегендиле.

Шереметьево аэропортда Россейни бла Къабарты-Малкъарны байракълары кётюрюлгендиле. Миллет киймлери бла тепсеучюле ортагъа чыгъып аякъ бюкгендиле. «Сен таза да жигитлик этгенсе, бизни уллу Россейибиз сени бла ётхемленеди»,-дегенди Геннадий Губин, олимпиецни алгъышлай.

Аниуар Гедуев да россейлилеге, ол санда Къабарты-Малкъарны жамауатына да, анга тутхучлулукъ этип тургъанлары, бюгюн да жарыкъ тюбегенлери ючюн жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Бразилияда болгъан Олимпиадада Гедуевни ахыр сермеши кимни да эсде къалырча къаты эмда жарсыулу болгъанды. Жарым финалда къаш башы жарылгъанына да къарамай, Аниуар кюйюзден кетмегенди, къажымай ахырына дери тутушханды, чыныгъыулугъун, къыралны намысын къалай къоруулагъа керек болгъанын битеу дуниягъа кёргюзтгенди.

Бизни гёжекфибизни жигитча сермешгенин Россейни Олимпиада комитетини президенти **Александр Жуков** да белгилегенди. Республиканы Башчысы **Юрий Коков** а аны кюмюш майдалы талай алтындан багъалы болгъанын чертип айтханды.

Август кенгеше

Жыйылгъан сынамгъа таяна, тохтамай алгъа барыргъа

Бу кюнледе Элбрус районну администрациясында устазланы август кенгешлери болгъанды. Анга КъМР-ни Парламентини депутатлары, элден башчылары, тюрлю-тюрлю организацияланы таматалары да къатышхандыла.

Тюбешиуде районну администрациясыны башчысы Уяланы Казим алада билим бла байламлы кемчиликле кетерире тургъанларын белгилегенди. Арт заманлада школгъа дери билим берген учреждениялада 65 жангы жер къуралгъанды, андан сора да, сакъат сабийлеге себеплик этген «Доступная среда» комплекс программа жашауда бардырылады. Мектепледе ремонт да этилип эм видео камерала да салыннгандыла.

Сабийлеге спорт эм башха кружокла да бардыла. Кулийланы Къайсын атлы Маданият арада уа жангы оборудованиясы бла кинозал ачырыкъдыла. Дагъыда Тырныауузну «Тотур» атлы стадионун тап халгъа келтирирге, Кёнделен, Быллым, Элбрус элледе футбол майданла къурагъа мурат барды. 2017 жылдан а Терс-Къолда сабий сад-школ, Кёнделенде - садик, «Баксан» спорткомплексде бассейн ишлер умутлудула.

- Бизни районда билим бериу энчи жерни алады. Аны себепли уа школлада техниканы жангыртыргъа, керекли китапла да къошаргъа сюеби. Администрация устазланы даражаларын кётюрюрге тийишлисин эсге алып, аланы хакълары, жашаулары да иги боллугъуна къайгъырады,- деп къошханды администрацияны башчысы. Билим бериу управленияны таматасы Молланы Сюлемен а «Элбрус районну билим бериу системасыны ышаннгылы жолларында» деген доклады бла шагъырей этгенди. Ол школгъа дери билим берген учреждениялада жангы жерле ачылгъанларыны хайыры бла юч-жети жыллары болгъан сабийлени 97 процентни садикге жюрюрге онг тапханларын билдиргенди. «Электрон сабий сад» деген система да тохтамай ишлейди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Игиленю

Эл больницада - бийик технологияла

КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, министрни къуллугъун толтургъан Асанланы Алим инспекцияны чеклеринде Анзорей элни багъыу учреждениясында болгъанды. Анда 120 адам жатарча жангы больницаны быллыр республиканы бюджетинден бёлюнгенден ачхагъа ишлегендиле. Биогюнлюкде уа аны жангы оборудование бла жалчытырча федерал бюджетден 200 миллион сом берилгенди.

Бусагъатда компьютер томограф, юч эндоскопия комплекс, дистанциалы литотриптерле орнатыргъа жерле жарашдыра турадыла. Мында эндоскопияны

хирургияны, литотрипсияны бардырлыкъдыла, аркъалары, неврологиялары, санлары ауругъанлагъа да багъарыкъдыла. Шёндюге дери республикада сагъынылгъан ауруланы бир къаумуна багъарча амал болмагъанын хатасындан саусузланы башха регионлагъа ашырыргъа тюше эди. Учреждениядаамбулатория бёлюм да ишлерикди.

Больницаны баш врачы Рустам Калибатов Асанланы Алимни ишле къалай бардырылгъанларыбла шагъырейлендиргенден сора больницаны коллективи бла да тюбешдиргенди. Мында бийик технологияны эм энчи медицина болушлукъ этиириги себепли медицина ишчилеге да иги къармашырга керек боллукъдыла эсгертилгенди. «Учреждениясы жангыртырга иги кесек ахча къоратылгъанды, ол себепден аны къыйматы уллу болургъа керекди»,- дегенди Алим Орусбиевич.

Бизни корр.

Жыйылгъан сынамгъа таяна, тохтамай алгъа барыргъа

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Орта звенодагъылагъа уа билим жангы федерал стандартлагъа кёре берилгени себепли башланнган школну тауусхан 264 окъуучу математикадан бла орус тилден иги билимлерин кёргюзтгендиле. Тогъузунчу классны бошагъанладан 257-си да аттестацияны жетишимли ёттгендиле, 171 выпускник а ЕГЭ-де математикадан, орус тилден, информатикадан, физикадан, географиядан, литературадан республикаыны башха районларыны окъуучуларындан эсе бийик балла алгъанларын чертгенди докладчы.

Битеуроссей школ олимпиадагъа уа 5-11 классланы 1080 окъуучусу къатышханды. Анда алчы жерлеге 150-си тийишли болгъанды. Тырныауузну 3-чю эм 5-чи номерли школларыны башланнган классларыны устазлары Беккиланы Марина бла Шамурзаланы Аминат устазланы «Билим бериу» проектни чеклеринде бардырылгъан конкурсунда къытхандыла.

Озгъан жыл 75 преподаватель усталыкъ категориягъа аттестацияны ёттгенди. Алаы арасында 48-си бийик эм 27-си биринчи категорияланы алгъандыла. Дагъыда Мокъаланы Магомет атлы Сабийлени бла жаш тёлюню чыгъармачылыкъларын айнытхан ара, Сабий-жаш тёлю спорт школ эм башха кружокла тири ишлегенлерин белгилегенди Молла улу.

Жыйылыуну ахырында КъМР-ни финансла министри Заур Лихов бла Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствону бёлюмюню башчысы Мокъаланы Ачемез устазланы соруларына жууапла бергендиле.

Кенгешни ахырында уа резолюцияны къабыл кёргендиле.

ТЕМИРЛАНЫ Анатолий.

Коллегия

Эм алдагъы борчлагъа - энчи къайгъырыу

Бахсан муниципал районну администрациясыны башчысы Хасан Сижажев бардырып кенгертилген кенгеш болгъанды. Анга КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны жер-жерли самоуправленияны вопрослары жаны бла управлениясыны консультанты Арсен Алоев, ич политика жаны бла управлениясыны келечиси Рустам Дзагов, эл башчыла эм билим бериу учрежденияланы таматалары къатышхандыла.

2016-2017 жангы окъуу жылгъа школла бла сабий садла къалай хазырланнгъанларыны, ЕГЭни эсеплерини юсюнден жыйылыуда районну Билим бериу управлениясыны тамадасы Тамара Абрегова билдиргенди. Ол белгилегенге кёре, къоркъуусузлукъну жалчытырча жети школну хуналарын жангъыртхандыла, бешисинде от тюшюуден сакъларча системала тартылгъандыла, экисинде да видео камерала орнатылыннгандыла. Ол ишлеге 470 минг сом къоратылгъанды.

Билим бериу учрежденияланы барысына да ремонт этилгенди. Сегизисинде уа юй башларында шиферлерин жангъыртхандыла. Ол ишлеге деп районну бюджетинден 1 миллион бла 169 минг сом бёлюннгенди. Болсада алыкъа от тюшюуден сакъларча системала тартылмагъан, видео камерала салынмагъан, терезелери бла эшиклери алышыныргъа керек болгъан эмда китапла бла толусунлай жалчытылынмагъан талай учреждение барды.

Къырал аттестацияны юсюнден айтханда уа, ол бир тюрлю бузукъсуз ёттенди. Быйыл эм гитче балла алгъанланы саны да 10 процентге азайгъанды.

Бахсан районну администрациясыны башчысыны орунбасары Анатолий Ойтов ичерге жараулу эм арыкъда баргъан суу бла жалчытыу не халда болгъанына юсюнден билдире, асламысында ол жетмегени адамла бахчаларын сугъаргъанларыны хатасындан болгъанын айтханды. Андан сора да, кёпле хайырланнган суу бла ток ючюн хакъны толусунлай тёлемейдиле. Борч а жыйылгъанлай турады. Ол а саулай районну къыйын болумгъа салады, дегенди Анатолий Залимович.

Коллегияны ахырында сагъыныльгъан жумушлагъа кёре комиссия тийишли бегим чыгъаргъанды.

МАГОМЕТЛАНЫ Сюлемен.

Айырыула-2016

2016 жыл 18 сентябрь

РОССЕЙ ФЕДЕРАЦИЯНЫ

ФЕДЕРАЛ ЖЫЙЫЛЫУУНУ КЪЫРАЛ ДУМАСЫНЫ

VII ЧАКЪЫРЫЛЫУУНА

АЙЫРЫУЛА

14-чю НОМЕРЛИ БИР МАНДАТЛЫ

АЙЫРЫУ ОКРУГ

КЪЫРАЛ ДУМАГЪА ДЕПУТАТХА

«ЕДИНАЯ РОССИЯ»

БИТЕУРОССЕЙ ПОЛИТИКА

ПАРТИЯДАН КАНДИДАТ

ШХАГОШЕВ

АДАЛЬБИ ЛЮЛЕВИЧ

Къабарты-Малкъарны 14-чю номерли бир мандатлы айырыу округдан регистрация этилген кандидатланы ахча файдаларыны бла ырысхыларыны юсюнден шартла

№№ п\п	Кандидатны тукъуму, аты, атасыны аты	Файда къайдан алынганы эмда аны бир жылгъа ёлчеми	Жеринден тедирилмеген ырысхы					Транспорт	Ахча къолайы эмда багъалы затла	Башха ырысхы
			Жер участкала	Жашау журтла	Фатарла	Гаражла	Башха ырысхысы			Акциялары эмда коммерциялы организациялагъа башха жаны бла къатышыулары
1	**Шхагошев Адальби Люлевич**	РФ-ни Федерал Жыйылыууну Къырал Думасы, 4 735 560,13 сом	1) КъМР-де 462,683 квадрат метр (башхала да къошулгъан иелик) 2) КъМР-де 461,790 квадрат метр (башхала да къошулгъан иелик)	____	КъМР-де 126,2 кв.м. (башхала да къошулгъан иелик)	____	____	____	1 счёту 124839,36 сом	____
2	**Паштов Борис Султанович**	КъМР-ни Парламенти, 1007317,53 сом	КБР-де 920 квадрат метр (башхала да къошулгъан иелик)	КъМР-де 458 кв. м.	____	____	____	____	5 счёту 67728,00 сом	«Дом молодёжи» ООО-да 100%
3	**Токов Руслан Мухарбиевич**	«Техноалмаз» ООО, 120 000,00 сом. Пенсия, 463 075,05 сом	КъМР-де 2704 кв. м. (иеликни ючден бири)	____	____	КъМР-де 25,0 кв.м.	КъМР-де 628,8 кв.м. (иеликни ючден бири)	TOYOTA KAMRY женгил автомобиль, 2002 жылда чыгъарылгъанды	3 счёту 36149,83 сом	«Техно-Алмаз» ООО-да 25%
4	**Цумаев Муса Мутушович**	«Газпром межрегионгаз Пятигорск» ООО, 1 933 321,89 сом	____	____	____	____	____	MERCEDES-BENZ 240 женгил автомобиль, 1998 жылда чыгъарылгъанды	2 счёту 164,60 сом	____
5	**Шхагапсоев Сафарби Хасанбиевич**	КъМР-ни Парламенти, 1 007 317,53 сом. Россейни МВД-сыны Краснодарда университетини Шимал Кавказда усталыкъны кётюрюу жаны бла институту, 97 651,42 сом. Пенсия 198 709,81 сом. Гонорарла 11 001,20 сом. Россейни МВД-сыны Краснодарда университети, 36 983,00 сом	____	____	____	____	____	____	2 счёту 84374,54 сом	____
6	**Жилов Хасан Русланович**	_____	____	____	____	____	____	TOYOTA KAMRY женгил автомобиль, 2012 жылда чыгъарылгъанды	____	____
7	**Солтанланы Айшат Токболатовна**	Пенсия 33368,25 сом	____	----------	____	____	____	____	2 счёту 102759,36 сом	____
8	**Шауаланы Хасанны жашы Камал**	_____	____	____	____	____	____	____	____	____

Экспедиция

Бу кюнледе Къабарты-Малкъарда ишчи жумуш бла РАН-ны Археология институту-ну, суратлау искусстволаны А.С. Пушкин атлы къырал музейини бла Кавказны архе-ология институтуну бирикген экспедиция-лары болгъанды. Аланы муратлары Урван элни тийресинде шыякылланы тинтиу эди. Къауумну санында - академияны президиу-муну кенгешчиси эм член-корреспонденти, археолог Рауф Мунчаев, сагъынылгъан музейни директору Марина Лошак, белгили алимле, республиканы адамлары.

Къара къазыучуланы хаталары жетгенди, алай тарых байлыкъ алыкъа сакъланнганды

Регионнга эс буруу бош-дан тюйюлдю. Жети жыл археологла, журна-листле, жамауат активистле да мында Урванда буруннгулу обаны сакълар ючюн кюрешгендиле. Евразия континентде болмаса, аллайла бир башха жерде жокъдула. Баям, аланы юсюнден кеси заманында Шора Ногмов жазгъанды. Ол чыгъармасында аны башында къабакълары кюмюшден ишленнген христиан храмны юсюнден хапарлагъанды.

Уллу оба эсепге 1971 жылда 16 июньда КъМАССР-ни Министрлерини советини бегимине кёре салыннганды, анга республика магъаналы эсгертме деген даража берилгенди. 1983 жылда аны Батчаланы Валерийни башчылыгъында экспедиция да тинтгенди.

Бусагъатда объектни сакълау бла Кавказны археология институтуну директору Атабийланы Биялан кюрешеди. Ол алимлени, республиканы властьларыны да эслерин бу айтхылыкъ тарых эсгертмеге бурургъа дайым къайгъырады. Жарсыугъа, 2009 жылдан бери уллу обагъа къара археологла тартылып башлагъандыла. Ала агъачлада жашырын лагерь салгъандыла эм кенглиги юч метр, теренлиги да 25 метр болгъан уру къазып, анда тапханларын къымгъандыла.

Гудучула эки жылны ичинде юч кере тутулуп, право низамны сакълаучу органланы къолларына берилгендиле. Алай жангыдан чыгъып келип, къара ишлерин андан ары бардыргъандыла. Орта эсеп бла ала 2700 кубометр жерни къазгъандыла. Тёртюнчю кере тутулгъанларында уа алагъа уголовный иш ачылгъанды, алай аланы башчылары жууапдан къутулалгъанды.

Шыякыны тинтиу бла байламлы болум а Атабийланы Биялан РАН-ны археология институтуну Кавказ къауумуну секцияла аралы жыйылыуунда доклад этгенден сора тюрленнгенди. Анда ол бу объект Ара Кавказда дуния цивилизация жаратылгъан ючюнчю жер болгъанын чертип айтханды. Андан сора да, ол бийикден суратла алгъанды. Специалистле обаны тинтгенден сора бу жерледе кёп сейир затла (аномалияла) тюбей тургъанларын, ала къалай жаратылгъанларын кёп жылланы ичинде сюзюп билирге жарарыгъын айтхандыла.

Былтыр майда Биясланны башчылыгъында къауум адам къара археологла къазгъан уругъа тюшгендиле. Ала анда суратла эмда видео алдыргъандыла, ташладан, агъачладан бла топуракъдан да пробала жыйгъандыла. Аланы тинтиулерине кёре къурутула тургъан тарых эсгертмени юсюнден документли фильм алыннганды. Битеу бу мадарла кесибизни, тыш къыраллы алимлени да обагъа сейирлерин къозгъагъандыла.

Рауф Мунчаев а бу жерледе болгъандан сора ол алтмыш жылны археологиягъа жоралагъанын, Кавказда, Индияда, Монголияда, Сирияда, Иракда болгъанын, алай быллайны уа биринчи кере кёргенин белгилегенди. Аны айтханына кёре, ол илмугъа, тарыхха да бек магъаналыды, обада эллиден аслам къабыр барды, аладан ючюсюню бийикликлери уа 14, 20, 27 метрдиле – была дуния илмугъа белгили эм уллу курганладыла.

-Бирикген экспедиция мында объектлеге къарагъанды, биринчи жумушланы белгилегенди. Жууукъ заманда къабырланы эм уллуларын тинтип башларыкъбыз. Бек алгъа аны терекледен бла чырпыладан тазаларыкъбыз, ызы бла аны планын жарашдырлыкъбыз. Жарсыугъа, аны кёп байлыгъы тоналгъанды, алай уручула баш къабыргъа дери жеталмагъандыла. Бу тинтиулерибиз Евразияны буруннгулу маданиятын билиуге элтген жолну жарытырла деп бек ышанабыз, - деп къошханды алим.

Бусагъатда билген затларыбызгъа кёре, бу объект бизни эрагъа дери IV мингжыллыкъны ахырында неда III мингжыллыкъны ал кезиулеринде ишленнгенди. Ол а Майкоп культураны заманыды. Бусагъатда илмугъа анга ушаш Ошад атлы оба белгилиди. Аны бийиклиги тогъуз метрге жетеди, аны алимле онтогъузунчу ёмюрню ахырында ачхандыла. Анда табылгъан экспонатла уа Къырал Эрмитажгъа ётдюрюлгендиле.

Сакъланнганыча, Урвандагъы оба дуния илмугъа андан да кёп жангы шартла берликди, анда табылгъан затла уа битеулю археологияны байыкъландырлыкъдыла. Ол бизни эрагъа дери мында жашагъан халкъланы тарыхларын тинтиуден сора да, Кавказ бла Жууукъ Востокну не бирикдиргенин ангыларгъа болушурукъду, нек дегенде Майкоп культура Месопотамия бла къысха байламлыдыла.

Марина Лошак билдиргенича, бирикген экспедициягъа хазырланыу жарым жылны баргъанды. Аны эсеплерине кёре, дунияда эм уллу археология парк къураллыкъды. Ол а республикагъа келген туристлени санын бютюн ёсдюрлюкдю, деп чертгенди ол.

Объектде къазыу ишлени бардырыргъа ахчаны РФ-ни Культура министерствосу бёллюкдю. Шимал Кавказны ишлери жаны бла министр Лев Кузнецовну башчылыгъында болгъан жыйылыуда уа обаны тинтиуге болушлукъ этерге оноу къабыл кёрюлгенди.

Къабарты-Малкъарда кёп тарых эсгертмеле табыладыла, ала кёпню кёрген, буруннгулу адамланы жашау-турмуш болумларын, технология жаны бла онгларын билген алимлени окъуна сейирге къалдырадыла. 10-8 минг жыл мындан алгъа жашагъан миллетле бийик цивилизациягъа жууукълашхандыла. Алай аланы табийгъат палахла (буз басыу, вулканланы чачылгъанлары, ауруланы жайылгъанлары) тыйгъандыла. Ара Кавказда буруннгулу цивилизацияны ючюнчю къаууму айныгъанды, аны ызлары уа бюгюн регионну аслам районунда эсленедиле.

Урвандагъы обаны сакълар ючюн, аны бек алгъа тинтирге тийишлиди, сора къырал да аны къоруударча мадар этерге керекди. Къара къазыучуланы хаталарындан жыл сайын республикада онла бла тарых-маданият эсгертмеле къурутуладыла, ала бла бирге уа айтхылыкъ тарыхыбыз жокъ этиледи.

Къабарты-Малкъар – ачыкъ кёкню тюбюнде бай археология музейди. Мында адам улу кёп минг жылланы ичинде къалай айный баргъанын кёрюрге боллукъду. Биз а ол къадар билимни, байлыкъны келир тёлюлерибизге сакъларгъа борчлубуз.

МОКЪАЛАНЫ Тенгиз, краевед, Орус география обществону члени.
Суратла авторнудула.

Багъаларын чыгъарыу

Олимпиаданы жигитлери не уллу саугъалагъа да тийишлидиле

Хар Олимпиадада майдалланы бай тирлигин жыйгъан Майкл Фелпс неда Усейн Болт тюйюл эсегиз, уллу къыйын бла келген майдал саулай жашауугъузгъа бек магъаналыды. «Алтын» - энчи хорламыгъызды, къыралны даражасын кётюрген шартды, сора, баям, сизге жангы жашаудан ачхыды. Сёзсюз, аны алалгъаннга тийишли саугъа да берилирге керекди. Аны ючюн къаллай бир тёленеди?

«Алтын» ненчады?

Россейде алтын майдалны алгъан спортчугъа къыралдан 4 миллион сом берилликди, «кюмюш» ючюн – 2,7 миллион эмда «доммакъ» ючюн – 1,7 миллион. Аны юсюнден оноугъа келтиредиле. Фонд а призёрлагъа фатарла, машинала эм башха багъалы саугъала алып береди. РФ-ни Олимпиада комитетини башчысы Александр Жуков а быйыл да биригиу хорламлы спортчуланы

Беслан Мудранов.

премьер-министр Дмитрий Медведев жылны аллында окъуна къол салгъан эди.

Ол кёпмюдю, азмыды? Хар не да тенглешдиргенде билинеди. Биринчиден, эки жыл мындан алгъа Сочиде эмда тёрт жыл мындан алгъа Лондонда Олимпиадалада да аллай бир ахча тёленнгенди. Хар не да тюздю дер эдинг, алай сомну къыйматы алгъадагъындан иги да тюшгенди. Долларныкъы уа ёсгени кимге да жангылыкъ тюйюлдю. Бусагъатдагъы курс бла тергесек, спортчуларыбыз 133,3 минг доллар угъай, 60 минг доллар аллыкъдыла. Алай ала аны ючюн тарыкъ магъанларын да айтыргъа керек болур.

Фондланы, регионланы къошумчулукълары да

Нек дегенде бу ахчагъа дагъыда башха саугъала къошуладыла. Бек алгъа, «Россейни олимпиецлерине болушлукъ этиу фонддан». Бу организацияны эм бай миллиардерле къурайдыла, аны попечитель советине уа РФ-ни Президентини болушлукъчусу Игорь Левитин да киреди. Ала спортчулагъа ырысхы жаны бла себепликни дайым этедиле. Клубну членлери жыл сайын ары 80 миллион сом

Абдулрашид Садулаев.

унутмазына ышаннганын билдиргенди.

Сора, экинчиден, регионла кеслери да айтхылыкъ адамларына уллу кёллюлюк этмеучюдюле: бюджетлерине кёре, кеслерини саугъаларын хазырлайдыла. Бирде ала къыралныкъыладан асламыракъ окъуна болуучудула. Сёз ючюн, Санкт-Петербург Сочиде къытханлагъа башындан бешишер миллион сом къошханды. Быйыл ала премияларыны ёлчемлерин иги да азайтхандыла. Юлгюге, «кюмюшню» алгъан ленинградчы велогонщица Ольга Забелинскаягъа жангыз 1,5 миллион сом берликдиле.

Биринчи майдалны дзюдочу Беслан Мудранов къытхан эди. Анга Красноярск крайны властьлары эки миллион тёлерге айтхандыла. Къобанны къуллукъчулары да кеслерини жерлешлерине саугъала хазырлагъандыла: экинчи жер ючюн – 1,5 миллион сом, ючюнчю жер ючюн – 1 миллион, 4-8-чи жерле ючюн – 500-шер минг. Аланы Оюнлагъа къатышхан башха спортчулары да 250 мингнге байыгъырыкъдыла.

Спонсорла, обществола да бир жанында къалмайдыла

Андан тышында хорлагъанла кеслерини энчи эм командаларыны спонсорларындан да саугъала сакъларгъа боллукъдула. Реклама контрактла да хайыр келтирликдиле. Сёз ючюн, Сочиде Олимпиаданы призёру конькиледе учхан Виктор Ан «Самсунг» компания бла келишим таууханды, спортчуну андан бир жылгъа файдасы уа 200 000 долларгъа дери жетерикди.

Ючюнчюден, спорт общество, Бийик спорт усталыкъны школлары, Олимпиада резервли училищеле да хорламлы выпускниклерине къошакъ ахча тёлеучюдюле.

Тёртюнчюден, «алтын» олимпиецлеге жашагъан къадарларында стипендия тёленеди. Спорт министр Виталий Мутко билдиргеннге кёре, аны ёлчеми 30 минг сомду. Быллай стипендияланы кюмюш эм доммакъ призёрлагъа тёлеп башлар умут барды.

Бешинчиден, Олимпиадада жетишим тюзюнлей Къырал Думагъа бла властьха жол ачады. Боксчу Николай Валуев, гёжеф Александр Карелин, гимнастка Светлана Хоркина, фигуристле Ирина Роднина бла Антон Сихарулидзе эм кёп башхала бу онгну бек тап хайырланнгандыла.

Ахыры 4-чю бетдеди.

КЪЫЗЫНЫУ

«Бал чибинлени къылыкълары юлгю алырчады»

Балны саулукъгъа уллу хайыры болгъаны да белгилиди, аны сюйгенле да кёпдюле. Алай бал чибинлени кеслерини энчи жашаулары, ишлерге итиниулери болгъаныны юсюнден хапарлары болгъанла аздыла. Аны Рахайланы Тахируста биледи. Ол Бызынгыда жашайды, бу иш бла кёп замандан бери кюрешеди. Бюгюн аны блады ушагъыбыз.

- Бал чибинле жайыу бла къалай кюрешип башлагъансыз? Къыйынмы эди аланы халларына юйренген?

- Мен бу иш бла кюрешгенли он жыл болады. Бек биринчиден, сатып алмай, юйде бал болсун деген оюм бла башлагъан эдим. Тюзюн айтханда, ауур тюйюлдю. Маллагъача, эрттенден ингирге дери къарап турургъа кереклиси жокъду. Ала кеслери алларына жашайдыла. Биринчи жыл бал чайкъаргъа тюшгенде, бек къыйналгъанма, сынамым болмай.

Таракъланы жыйып, чибин кирмезча бир отоугъа элтип, анда чайкъаргъа керекди. Мен аланы алып, юйге киреме. Алайлай чибинледен бири тешик табып, бирсилени да юйретип, балларын сыйырыр муратда бизни талайдыла. Мен чайкъап, ала артха ташып, кючден бошагъан эдик ол кюн. Андан бери сирнек сыйынып жер да къоймайма бегитмей таракъланы элтирик отоуда.

Халлары уа бек сейирди. Адамланы къурулушлары аладача болса, бек иги боллукъ эди. Кеслерини бегимлери окъуна барды. Мен аланы юслеринден окъугъан да этгенме, алай кесим къарай башлагъанлы, андан да сейир кёрюнеди. Сёз ючюн, хар бал батманны жеписини ич жанындан къалауур сюеледи. «Къуллукъну» кезиу-кезиу этедиле. Балсыз келген чибинни батманнга иймейдиле. Ала кеслери да тохтамагъанлай кюрешип турадыла, аны ючюн айтыла да болур бал чибин кибик ишлейди, деп.

- Бал чибинле кеслерини иелерин таныгъан этедиле, аны себепли уа къапхан да этмейдиле деген оюм кертимиди?

- Иелерин таныгъан этедиле деп айталлыкъ тюйюлме, алай сен алагъа тиймесенг, хыны этмесенг, терк тебип, кесинге эс бурдурмасанг, ала санга къатыллыкъ тюйюлдюле. Кеслери да дух, аракъы ийислени, кёзге бек урунпган жарыкъ тюрсюнлени сюймейдиле. Ичлеринде тыншчыкъ айланып турсанг, аны жаратмасала, бир талай кере кеслерин юсюнге уруп кетерикдиле. Ала излегенни этсенг, тиймейдиле, бойсунмасанг а - къабаргъа боладыла. Аллергиясы болмагъаннга да бал чибин къапхан – дарманды, алай бир-бирлеге жарашмайды.

- Бир жылгъа ненча кере жыяргъа боллукъду балны?

-Сатып, хайырын алама десенг, эки-юч кере да чайкъаргъа боллукъду. Кеслерин да кырдык къайда алгъа чагъа башласа, ары элтирге керекди. Мен а арбазымда тутама, барысы да он батман бардыла. Бир жылгъа бир кере бал алама. Манга кёплюгю угъай, аны игилиги керекди. Бал чибинле кеслери да тёрт къычырым узакълыкъгъа барып жыядыла аны.

- Татыуу чибинлени къайда тургъанларына кёре тюрленемиди, игиси уа къайда болады?

- Хау, аны бек уллу магъанасы барды. Балны кёп тюрлюсю да аны ючюн болады, тауда бир тюрлю, тюзде - башха. Ким къаллайын сюйгенине кёре. Оруслула айтханча: «Татымгъа бла тюрсюннге нёгер жокъ». Татыуу хансха кёре болады. Не къадар ариу, татымлы гюлледен жыйылса, ол къадар иги бал да болады.

Табийгъатда кёп тюрлю дарман хансла ёседиле, ма аладан жыйгъан баллары уа не ауруугъа да жарайды. Бал хар адамны да аш къангасында турургъа керекди. Кюн сайын къаба турурча, ма ол заманда боллукъду аны хайыры.

- Къышда сууукъ, ач болмазча уа къалай сакълайсыз, бал чибинле саулай къышны жукълап турадыла деген а кертимиди?

- Бек биринчиден, кеслерине жетерча, къыш узуну ач болмай турурча тамам бал къояргъа керекди. Аны къызгъаныргъа жарамайды. Аз салып къойсанг, ала ач болуп, къырылыргъа да боллукъдула. Батманларына жылы затла салып, хазырларгъа керекди. Мен аланы хар бирини башына, ич жанына да энчи, кеслерине деп этилген тёшекле салама. Алай болмаса, чибинле юшюрге боллукъдула.

Ала къышхыда жукълап турадыла деген оюм да терсди. Ала кюн азчыкъ жылтиресе да, орунларын ариулайдыла, тизгин этедиле. Адамланы араларындача, эринчеклери да болады. Ишлемегенлей, ашаргъа сюйгенле да бардыла, алагъа трутень дейдиле. Къышда ол бирсилеге хазырланнган балны ашап бошамазча, аланы къырыргъа керекди.

- Балны игисин а къалай билирге боллукъду?

- Бал татлы угъай, ачыракъ болургъа керекди. Кеси да иничке болуп, созулургъа. Кёп тюрлю оюм барды тюрсюнюню юсю бла да, тауда балны игиси сарыгъа тартыргъа керекди. Аны себепли бек татлы болса, анга бал туз къошулгъаны баям болады.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.

Профессионалла

Фельдшер

Аналаны Тасимни жашы Асланнга медицина жашауу-ну ёзеги болгъанды. Туугъан Бызынгы-сына ол 1992 жылда «Терк болушлукъ берген службада» онеки жылны къуллукъ этгенден сора къайтханды.

Элде медиклеге жумуш кёп чыгъады: профилактика, планнга кёре дарман салыу,санитар болумну тинтиу, саусузгъа биринчи болушлукъ этиу, ауругъан адам дарманларын ичгенине бла къалгъанына къарау, халына дайым да кёз-къулакъ болуп туруу. Андан сора да, фельдшерни ишчи заманына чек жокъду. Къачан да болсун, аны чакъырадыла. Жууаплылыгъы да анга кёре башхаладан энчиди, нек дегенде жерлешлерини анга ышаныулукълары уллуду.

- Арт кезиуледе элледе саулукъ сакълаугъа эс бурулады, аны игилендириуню мадарлары да этиледиле. Энди саусузларыбызгъа тышына чыкъмай бакъдырыргъа онг барды,- дейди Аслан.

Ол медицинада иги кесек заманны ишлегенликге, кёп саусузну да кёргенликге, ауруп къыйналгъаннга сансыз къараялмагъанын, аны бла бирге жарсыгъанын айтады. «Ол а къарыуунгу алып къояды. Бирде кесими къолгъа алып, жумушуму алай бардырама. Бютюнда адам бир затын ачытса, анга терк окъуна бир мадар этерге тюшсе, къаты болургъа кюрешеме», -дейди жаш.

Аллай кезиуле уа,жарсыугъа, терк-терк тюбейдиле. Ол а кёбюсюнде техника бла ишлеуде къоркъуусузлукъну жорукълары сансыз этилгенлери ючюн болады. Ма быйыл да жаз башында тюз ол сылтау бла акъылбалыкъ болмагъан жашчыкъ ёлюрге аздан къалгъанды. Бахчада мотоблок бла кюреше тургъанлай, аягъы аны буруууна чулгъанып къалгъан эди. Ол кеси мадар этерге кюрешгенди: агрегатны артха бургъанды, ол заманда аягъы бютюн халек болгъанды.

Анга фельдшерни къысха заманны ичинде жетгени, дагъыда терк болушлукъ берирча хар не кереги да болгъаны заран тюшгенни ёлюмден сакълагъанды. Алайда Аслан, абызырамай, жашны ачытханы селейирча этеди, терк окъуна агрегатны чачады, аягъыны сыннган кесеклерин кеси ишлеген шиналагъа жыяды, дезинфекция этеди, тийишлисича байлайды.

-Аны, мени да насыбыбыз бар эди къан тамырлары юзюлмегенлерине, къанны саркъып келиуюн терк окъуна тохтаталгъанбыз эмда заражение болмазча амал этгенбиз. Андан сора кёп мычымай Бабугентге жетдирип, алайда уа «скорыйге» миндирип ашыргъанбыз,-деп эсгереди Аслан Тасимович.

Бюгюнлюкде бызынгылы жашны аягъы Иллазаровну аппаратындады, алай эсе уа, кёп да бармай тау жоллада чабып да айланыр. «Ма аллай кезиуле кёллендиредиле фельдшерни. Адамгъа болушуп, аны сау –саламат болуп айланнганын кёргенден уллу насып жокъду врачха, аны ыразылыгъы, ышаныулугъундан бийик багъа да керекмейди анга»,-дейди Ана улу.

М.ШУКАЕВА.
Суратны автор алгъанды.

От ёчюлтюучюле

Батырлыкъгъа бюгюнлюкде да жер барды

Зольск районну Кичибалыкъ элинден Шаманланы Азамат Каменномостское элде от тюшюуге къажау 17-чи номерли бёлюмде ишлегенли алай кёп заман болмайды – жаланда тёрт жыл. Болсада къысха заманны ичинде ол кесини усталыгъында айырмалы болгъанын кёргюзтгенди. 2014 жылда уа бёлюмню командасыны къауумунда «КъМР-де От тюшюуге къажау къырал службаны бек иги къалаууру» деген республикалы конкурсда хорлагъанды.

- Бу службада водительни баш борчу - от ёчюлтюучюлени эмда битеу керекли оборудованияны, ёртен тюшген жерге не къадар терк жетдирирге, -дейди бизни бла ушакъда Азамат. – Ишибиз тынч тюйюлдю. Шахарланы, эллени иги билирге, алада къысха жолла табаргъа, къаугъа тюшген жерге не къадар терк жетерге керекбиз.

17-чи бёлюмде машинала, жарсыугъа, эски болгъандыла. Алай жангыларын сатып алыргъа онг болмагъаны ючюн, алагъа къараргъа, «жашауларын» созаргъа тюшеди. Аны ючюн водительле, Ахмед Кашежевни башчылыгъында, техникагъа бек къайгъырадыла, ремонт этип, болумларын игилендирип, тазалап турадыла.

Бу бёлюмню от ёчюлтюучюлерине уа жайлыкълагъа терк-терк чыгъаргъа тюшеди. Тау жолла тынч болмагъанларына ким да биледи: асфальт угъай, зыгъыр жолла окъуна жокъну орунундадыла, машиналагъа топуракълы жерледе барыргъа тюшюучюдю. Аны хатасындан а жерине терк жетерге онг болмай къалады.

-Бирле уа биз цистерналарыбызны бош этип, биргебизге суу алмай келген сунадыла. Машинала не заманда да отлукъ эмда от ёчюлтгенде хайырланылгъан затладан толтурулуп, жолгъа чыгъаргъа хазырдыла. «ЗиЛ-130» машинаны мурдорунда къуралгъан техникада цистернагъа жаланда 2500 литр суу сыйыннганын кёпле билмейдиле. Бир секундну ичинде уа 7,4 литр къоратылады. Беш минутдан бошалып къалады. Алай хар кимге да ишибизни энчиликлерин къалай ангылатып турайыкъ?-дейди Азамат.

Шаман улугъа от ёчюлтюучю бёлюмде урунннган къысха заманны ичинде къаугъалагъа кёп кере барыргъа тюшгенди. Алай 2014 жылда кюз артында Хабазда болгъан жарсыулу иш эсинде кёп заманнга къалгъанды. Алгъыннгы колхозну мекямларындан биринде биченнге от тюшгенди. Уллу, «Г» харфха ушаш ишленнген складда уа 700 бичен чулгъам барды, хар бирини да ауурлугъу – 300 килограмм.

-От мекямны эки кесеги бирге къошулгъан жерде къабынннганды,-деп эсгереди Азамат. -Аны андан ары жайылыуун тыяргъа борчлу эдик. Бу къаугъаны юсюнден билдириу 18 сагъатда келгенди. Биз а аны жаланда эрттенликде 4 сагъатда ёчюлталгъанбыз. Он сагъатны ичинде отха къажау къаты сюелип, аны хорлаялгъан эдик. Эки машинада ишлегенбиз, хар бирибиз да Балыкъгъа 12 кере барып, цистерналарыбызны толтуруп къайтханбыз.

Биченнге от ачыкъ жерде къабынса, аны ёчюлтген тынчыракъ боллукъ эди, алай складны ичи уа асыры къызыудан, тёзюп болалмазчады. Хабазчыла, сау болсунла, жана тургъан биченни мекямны ичинден тышына ташып, бизге бек болушхандыла. Алай бла барыбыз да бирге отну жайылыуун тохтатып, бичен чулгъамланы асламын къутхаралгъанбыз.

Кертисин айтханда, болум бек къоркъуулу эди, алай жашла бири да абызырамагъандыла, борчларын тийишлисича толтургъандыла. Бизге быллай кезиуледе адамла бек болушууучудула, сау болсунла. Алай узакъдан къарап, арлакъдан оноу этерге кюрешгенле да бардыла.

Шаман улу ушагъыбызда газет окъуучуланы сакълыкъгъа, быллай къыйынлыкъланы болдурмазгъа чакъырады. Элчиле бла тюбешиуледе да от ёчюлтюучюле къоркъуусузлукъну жорукъларыны юслеринден дайым да айтадыла, адамла кеслерини жашаулары, саулукълары ючюн жууаплы болургъа, газ эм электро приборланы жандырып къоймазгъа керекдиле, деп юйретедиле.

- Кёпле, отну кеслери ёчюлталлыкъ сунуп, уллу кёллю боладыла, къарыулары жетмегенин кёрселе, жаланда ол заманда сёлешедиле энчи службалагъа. Алай этерге уа ахырда жарамайды. Отну жайылып баргъанын кёрсегиз, бек алгъа бизни чакъырыргъа керекди, артда уа онгугъузгъа кёре аны ёчюлтюп башларгъа боллукъду,-дейди ушагъыбызда Азамат.

Таулу жаш ишин бек сюеди, бу усталыкъны сайлагъанына бир заманда да сокъуранмагъанды, бу иш бек сыйлы эм жууаплы болгъанын айтады. Адамлагъа болушургъа, халкъны мюлкюн сакъларгъа къолундан келгени бла бек ёхтемленеди.

Коллегаларын а жаланда ариу сёзле бла эсгереди: «Бёлюмде къабартылы, таулула да барбыз. Киши миллет айырмайды, барыбыз да шуёхлукъ жюрютебиз, бирге бир борчну толтурабыз. Коллективде быллай иги болум башчыбыз Мурат Беевни бла аны орунбасары Анзор Куготовну хайырларындан къуралгъанды»,-дегенди ушагъыбызны ахырында Шаман улу.

Арсен САБАНОВ,
КъМР-де От тюшюуге къажау къырал службаны келечиси.

Олимпиаданы жигитлери не уллу саугъалагъа да тийишлидиле

Ахыры. Аллы 3-чю бетдеди.

Британияда реклама бла чекленедиле

Хорлам ючюн тюз быллай бир ахча тёленирге керекди деп мардa салынмайды. Хар къыралны да онглары башхадыла. Алай баш жоругъ а бирди: команданы хорларгъа онглары не къадар аз эселе, къытханлагъа ол къадар кёп ахча бериледи.

Хар заманда да аслам майдал жыйгъанланы окъуна алып къарайыкъ: Къытай чемпионларына 50 минг доллар береди, АБШ – 25 минг. Аны сылтауу уа бошду: хар жетишимли спортчугъа ахча тёлеу, алада уа ала бек да кёпдюле, уллу къоранчлагъа келтирликди. Алай Американда ол спортчу аллай файдалы келишим тауусургъа боллукъду, къырал берген ахча акъ-тюек жумушларына кетип къалгъанча кёрюнюрча.

Британияда да тюз алайды. Анда властьла Норвегияда, Швецияда, Хорватиядача, «алтын» ючюн тёлерге керекди деп сунмайдыла. Алай реклама контрактла спортчугъа ёлюп кетгинчиге дери жарлылыкъ сынатмай жашатырыкъдыла. Къырал дотацияла уа сора къайры барадыла деген соруу чыгъады. Жууабы: керекли жерлерине – тамблагъы кюннге, сабий спортну айнытыугъа.

Эм чомарт спонсорлагъа уа азиялы къыралла саналадыла. Къытайлыладан бла корейлиледен сора. Аладан Олимпиалада уллу жетишимле бла хазна бири да махтаналлыкъ тюйюлдю. Ол себепден а ала жигитлерине иги тёлейдиле.

Алай былайда къууанырыгъа ашыгъыргъа керек тюйюлдю. Аланы бир энчиликлери барды – тёлеуле энчи жорукълагъа кёредиле. Спортчу ахчасын ипотеканыча аллыкъды – 20 жылны ичинде ай сайын. Тайландда ол айгъа 1300 доллар боллукъду, Филиппиныледе уа – 987 доллар.

Тёлергеми, угъаймы?

Ол философия сорууладанды. Бир жаны бла, къыралны жыйымдыкъ командасы ючюн эриширге хар спортчуну да сыйлы борчуду. Алай ол къаллай бир къарыуун бергенди! Къаллай бир ахча жоюлгъанды! Сабийлери спорт бла кюрешген ата-анала биледиле: жараула, юйрениу жыйылыула, энчи кийимле, эришиулеге элтиу, саулукъларына чып тюшгенден сора багъыу хакъсыз неда учуз жумушла тюйюлдюле. Кёбюсюнде уа аллай бир къыйын бошуна да кетеди.

Пьедесталда, къыралны гимнин сокъдура, аланы бек азы сюеледи. Бу даражагъа жеталмагъанла уа, айхай да, бек

Хасан Халмурзаев

кёпдюле. Хау, баскетболчула бла теннисчиле Олимпиададан тышында да иги ахча этедиле, алагъа 50 минг доллар чёплеу чёплеген кибикди. Алай быланы саны азды. Ма, сёз ючюн, американы сноубордист Джонатан Чивера атасыны фирмасында слесарь болуп ишлейди, аны жерлеши бобслеистка Жасмин Фенлэтор ахча ючюн биреуню итлерин эшикде айландырады.

Чып тюшген саулукълары ючюн а... Жангыз да Риода Олимпиадада ненча спортчу ачыгъанды. Сюеклери сынып, аягъы терсине айланып къалгъан французлу гимнаст Самир Айт Саидни суратларын кёрмеген адам хазна къалмагъанды. Неда Нидерландыледен велогонщица Аннемик Ван Флейтен, башхаладан алгъа бола келип, трассадан бир жанына къалай кетгенди – тёнгереп, башын уруп, мыйысын тепдиргенди, аркъа сюегинде юч жерин да сындыргъанды.

Велосипедчиле Винценцо Нибали (Италия) бла Серхио Энао (Колумбия) алда келе тургъанлай, энишге тюшгенлей, бир бирлери бла къагъышып, бири инбашын, бирси уа жан сюегин сындыргъандыла. Армянлы ауур атлетчи Андраник Карапетян, 195-килограммлыкъ штанганы кётюреме дегенлей, жингириги, сенгирчкедеча, бир жанына тайып кетгенди.

Была барысы да эришиулеге андан ары къатышалмагъандыла. Баям, ала ёмюрде да саулукъларын къайтараллыкъ да тюйюлдюле. Алай эсе уа, Оюнлада хорлам багъа турургъа керекмеймиди, спортчула эм багъалы затларын – саулукъларын - тас этерге жете эселе?

Дагъыда!

Хорладынг эсенг – аскерге бармайса

Бир-бирде уа къыралла спортчулагъа кюлкюлю бонусла да бериучюдюле. Сёз ючюн, немислиле олимпиада паспортла аладыла, ол а алагъа электричество бла ишлеген тиш щётканы хакъсыз, тюкенледе биринчи чурукъланы - 35 процентге, страховканы уа 50 процентге учузуракъ алыргъа онг береди. Сора ала бу документлери бла Германияда ким да сюйген Deutsche Tourtnwagen Master гонкалагъа къараргъа ахча тёлемей кираладыла.

Юг Кореяда уа «алтынны» алгъан жаш аскерде къуллукъ этиуден эркинди. Анда уа аскерде ала 21-24 айны турадыла.

«**Комсомольская правда**»**газет**.

АНГЫЛАТЫУ

Адам уруна тургъанлай ауруп къалса...

Ишлеген адам ауруду эсе, ол кезиуге анга ахча тёлеу бла байламлы соруула кёп чыгъадыла. Аланы бир къауумуна РФ-ни Социал страхование фондуну КъМР-де регион бёлюмюню управляющисини орунбасары Андрей Лобач жууап береди.

-Энчи иели клиниканы больничныйле берирге эркинлиги бармыды?

- Аны адамны болжаллы халда ишлер амалы болмагъанына экспертиза этерге лицензиясы бар эсе, эркинди. Больничныйлени бланкларын да Россей Федерацияны Социал страхование фондну тийишли лицензиялары болгъан организациялагъа береди. Энчи иели клиниканы ишлеген адамны ауругъанына бла къалгъанына экспертиза этерге лицензиясы бар эсе, РФ-ни Социал страхование фондуну КъМР-де регион бёлюмюню специалистлери иш бериучюледен больничный листлени аладыла эмда алада кёргюзтюлген кюнлеге ахча да тёлейдиле.

-Отпускну кезиуюнде сабий ауруду эсе, анга къарагъан адамгъа пособие тёленемиди?

- Угъай. Ауругъан сабийге (неда юйюрню бир башха адамына) къарагъан кезиую отпускасы бошалгъандан сора да созулгъан эсе, ма ол заманда больничный ишлеген адамны отпуску бошалгъан кюнден башлап ачылады. Жыл сайын берилиучю отпуск да ишлеген адам кеси ауруса созулады неда башха кезиуге кёчюрюледи.

-Окъууу бла байламлы отпускга чыкъгъан адам ауруду эсе уа, анга пособие тёленемиди?

-РФ-ни Урунуу кодексини 173-чю статьясына тийишлиликде специалист окъургъа кетген заманда анга орталыкъ иш хакъы тёленеди. Аны себепли ол окъуу отпускда болгъан кезиуде ауруду эсе, анга пособие тёленмейди.

-Адам ишге къайтмаз мурат бла отпуск алады, алай аны кезиуюнде ауруйду. Организация ол заманда анга пособие тёлерге борчлумуду?

- Аллай кезиуде ишлеген адам иш бериучюсюнден толусунлай айырылмагъанды. Алай эсе уа, анга ауруп, бир ауукъ заманны ишлеялмай тургъаны ючюн пособие тёлерге борчлудула. Ол ишчи аягъы юсюне болгъунчу тёленеди.

РФ-ни КъМР-де Социал страхование фондуну пресс-службасы.

БИРИНЧИЛИК

Алчы жерде - омончула

«Динамо» обществону республикада бёлюмюню пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, Нальчикни багъыу физкультурадан двореционде жюзюуден обществону биринчилиги бардырылгъанды. Хорлам ючюн къоркъуусузлукъ эм право низамны сакълаучу органланы 60 ишчиси эришгендиле.

Эстафетада биринчи жерни КъМР-де МВД-ны ОМОН-у алгъанды. Экинчи жерге министерствону Нальчикде управлениясы, ючюнчюге уа МВД-ны УВО-су чыкъгъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Зорлукъ

Экеуленни, къоркъутуп, тюйюп, къошда тутханды

Россейни МВД-сыны Зольск районда муниципалитетле аралы бёлюмюню участка уполномоченныйи «Къураты» жайлыкъда къошладан бирини иеси Ленинград областьдан эки адамны, законлагъа бузукълукъла этип, зор бла тутуп тургъанын ачыкълагъандыла. Полициячыланы оюмларына кёре, Каменномостское элден 38-жыллыкъ эр киши 1 июньдан 15 июльгъа дери къошунда эки эр кишини тюйюп, къоркъутуп, жибермей тургъанды.

Следствие управленияны районда бёлюмю зольскечиге РФ-ни Уголовный кодексини 127-чи статьясыны 2-чи кесегини «ж» пунктуна бузукълукъ этгени ючюн материалла жарашдыргъанды. Ол законлагъа бузукълукъла этип, эки адамны эркинликлерине чек салгъаны ючюн терсленеди. Следовательле аманлыкъчы зорлукъ этип, тутулгъанланы ишлетгени бла къалгъаны тинтиле турады.

Бизни корр.

Билдириу

«Кинону кечесине» хош келигиз!

Республиканы хурметли жамауаты бла къонакълары! КъМР-ни Культура министерствосу сизни «Кинону кечеси» деген битеуроссей акциягъа чакъырады. Ол Нальчикде 2016 жылны 27 августунда Жарашыулукъну майданында (ачыкъ кёкню тюбюнде), «Форум» кинотеатрда (Къырал концерт залда) бардырыллыкъды.

Акцияны чеклеринде «Смешарики. Легенда о золотом драконе» (режиссёру Денис Чернов), «Легенда №17» (режиссёру Дмитрий Лебедев), «Батальон» (режиссёру Дмитрий Месхиев) деген фильмле кёргюзтюллюкдюле.

«Кинону кечеси» ингирде сагъат сегизде башланырыкъды. Сорлукълары болгъанла **40-68-87; 40-81-50** номерли телефонлагъа сёлешигиз.

Футбол

Эсепле тамашагъа къалдыргъандыла

Къабарты-Малкъарны футболдан кубогуну аллында жарым финалны чеклеринде эки матч бардырылгъанды. Аланы экисини да эсеплери къараучуланы сейирге къалдыргъандыла: биринчисинде эм кючлю команда къытдыргъанды, экинчисинде уа оюнну кесини барыуу бир тюрлю эди.

Алай бла Бахсанда эм кючлюге саналгъан командабыз «Автозапчасть» Сармаковону «Союзу» бла тюбешгенди. Биринчи таймда командала бир бирлерини кючлерин сынагъанча эдиле, Ала, бир бирни къууа, ючюшер гол ургъандыла. Экинчи таймда уа экиси да, «бензинлери тауусулгъанча», тынч эдиле. Алай «Союз» жигитирек болгъанды, ол кесини къабакъларына топну бир кере да ийдирмегенди, аны къой, алгъадагъы голларына дагъыда къошханды.

Сора 31-чи номерли школну стадионунда «Спартак-Нальчикни» жаш тёлю командасы бла «ЛогоВАЗ» эришгендиле. Бу оюннга ставкала салгъан болса эди, букмекерле иги да байыгъырыкъ эдиле. Биринчи таймда нальчикчиле эки гол урургъа жетишгендиле. Алай бабугентчиле, битеу къарыуларын жыйып, алагъа юч гол ургъандыла (Мокаев – 2, Глашев -1). Энди «ЛогоВАЗ» Кубокну алыргъа бек да жууукълашханды.

Чемпионатда уа биягъы «Автозапчасть» «Нарт» бла ойнагъанды. Бахсанчыла ары дери анга къытдыргъанлары аланы къанларын иги да къыздырып эди. Бу жол ала андан «дертлерин алыргъа» ашыгъып келгендиле эм муратларына да жетгендиле. Ол ачыулары бла ала «Нартха» жети гол ургъандыла, эсеп 7:0.

Кеслерини матчларында «Союз» бла «Тэрч» да хорлагъандыла. «Кахун» а «Родникге» къытдыргъанды.

20-чы турну эсеплери:

«Кенже» — «Тэрч» - 0:3

«Велес» — «ГорИс-179-Кавказкабель» - 3:2

«Автозапчасть» — «Нарт» - 7:0

СК «Союз-Сармаково»— «Адиюх» - 6:0

СК «Атажукинский» — «Псыгансу-ДА-ДОУ» - 2:2

«ЛогоВАЗ» — «Бедик» - 3:2

«Родник» — «Кахун» - 2:2

«Спартак-Нальчик» — «Баксан» - 8:0

Виктор ШЕКЕМОВ.

КъМР-ни чемпионатыны баш дивизионуну командаларыны турнир таблицалары

	Командала	О	Къ	Тб	Х	И	Оч
1	«Автозапчасть» Бахсан	20	17	2	1	74-19	53
2	СК «Союз-Сармаково» Сармаково	20	15	2	3	75-32	47
3	«Тэрч» Терек	20	14	3	3	55-28	45
4	«Кахун» Кахун	20	13	5	2	65-31	44
5	«Велес» Къарагъач	20	11	2	7	61-56	35
6	«Нарт» Нарткъала	20	10	2	8	51-49	32
7	СК «Атажукинский»	20	9	5	6	48-46	32
8	«Бедик» Аргудан	20	10	1	9	42-37	31
9	«Псыгансу-ДА-ДОУ» Псыгансу	19	7	5	7	37-41	26
10	«ГорИс-179- Кавказкабель» Прохладный	20	7	2	11	44-48	23
11	«Баксан» Бахсан	20	6	3	11	37-65	21
12	«Спартак-Нальчик»	19	5	4	10	39-36	19
13	«ЛогоВАЗ» Бабугент	20	5	3	12	43-70	18
14	«Родник» Псынадаха	20	3	3	14	38-66	12
15	«Адиюх» Адиюх	20	3	2	15	28-65	11
16	«Кенже» Кенже	20	2	0	18	33-81	6

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлюмню таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика жашау бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь - **42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашау - **42-24-02, 42-67-68.**
Культура - **42-75-82.**
Социальный-экономика - **42-66-73, 40-59-18.**
Жангылыкъла эм спорт - **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм реклама - **42-37-94.**
Энчи корреспондент - **42-68-72.**
Тилманчла - **40-28-97.** Бухгалтерия - **42-30-87.**
Операторла - **40-28-49, 42-39-65.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5-6** бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда **1994** жылда **14**-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер **—Н—0066. Индекс - 51532**

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Тетраграф” ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, **33**

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: **76-01-28, 76-01-10**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни “Роспечать” акционер обществосу жууаплыды. Телефон: **42-69-34**

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Курданланы Сюлемен - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1,2-чи бетле),
Геляланы Валентина - (3,4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы **2100** экз. Заказ № **1345**
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

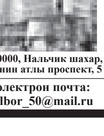

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта: elbor_50@mail.ru